

Over de Piet Geersdijk in de Rakt.

Mensen vragen zich wel eens af wat de betekenis is van de straatnaam waaraan zij wonen. Dat is soms niet zo eenvoudig om dit 1-2-3 te achterhalen. Al snel roept men dan de hulp in van hen die het zouden kunnen weten. Men stelt die vraag aan leden van een plaatselijke heemkundekring of op het forum van een archiefdienst als de BHIC in Den Bosch.

Zie: <https://www.bhic.nl/onderzoeken/forum/piet-geersdijk-nistelrode>

Soms zijn er nog geschriften en/of archiefstukken die wat licht kunnen brengen in de duisternis.¹

In de gemeente Nistelrode is men in de eerste helft van de jaren vijftig in de twintigste eeuw overgestapt op straatnamen en huisnummer. Daarvoor had men in de boekhouding van gemeenten een indeling in wijken gevolgd door een huisnummer. Van tijd tot tijd werd gecontroleerd en genoteerd wie waar woonde en hoe de samenstelling en relatie was van hen die onder één dak vertoefden. Men noteerde die gegevens in het bevolkingsregister van de gemeente.

In 1951 werd een adviescommissie ingesteld die, na onderzoek en advies, kwam met richtlijnen en advies aan B. en W.. De verordening en het raadsbesluit hierover werd op 6 maart 1954 vastgesteld resp. genomen. Men kwam toen tot een lijst van 93 straatnamen. Opvallend maar begrijpelijk wel was dat er slechts één straatnaam in voorkwam die gerelateerd zou kunnen worden aan een persoon, nl. de Piet Geersdijk. De raad wilde historisch gegroeide namen handhaven mits daartegen geen ethische of andere bezwaren zouden zijn. Toon van Duren was jarenlang raadslid van de gemeente Nistelrode. Hij onderzocht en kende de historie van ons dorp. Zijn onderzoek legde hij vast in zijn geschriften, toen nog met pen en papier.²

Verder werd door de gemeente geïnventariseerd en daarvan een lijst opgesteld hoeveel borden en palen men nodig had om de straatnaamborden daaraan te bevestigen. Soms kwam een straatnaambord aan de gevel van een huis dat dan aan het begin van zo'n straat stond.

Men was en is terughoudend om een straatnaam te verbinden aan de naam van een groot weldoener voor de gemeente zoals burgemeesters, een gemeente-geneesheer of gemeentesecretaris, pastoors en gewaardeerde inwoners zoals Van Duren. Dat gebeurt doorgaans jaren nadat die persoon is overleden. Eén uitzondering: kort voor zijn dood onthulde pastoor Groenen zijn straatnaam. Zoals gezegd: ook nu nog is men hier terughoudend in. Na iemands overlijden kan blijken dat iemand bijv. een belangrijke misstap in zijn leven heeft begaan. Men zou daarmee dan in verlegenheid gebracht kunnen worden als er, juist als eerbetoon, een straat naar die persoon is vernoemd.

¹ BHIC Gemeentebestuur Nistelrode 1930-1969 toegang 7308 archiefstuk 474

² Antoon van Duren: zie ook mijn artikel onder Publicaties op www.Nisterle.nl

Nistelrode geologisch bezien

Nistelrode kent een uniek geologisch landschap vol aardbreuken. De Peelrandbreuk, een scheur in de aardkorst die dwars door de regio loopt, is wel de bekendste. Deze breuken veroorzaken hoogteverschillen en bijzondere natuurverschijnselen zoals wijstgronden. Ook aardbevingen komen hier voor. Fiets maar eens door de Loo en over Donzel om de hoogteverschillen aan den lijve te ervaren.

Dorpen als Loosbroek en Vorstenbosch liggen lager, terwijl Nistelrode hoger ligt. Door deze breuk komt er kwelwater, dit is grondwater dat naar boven stroomt, omhoog. Dit water in deze wijstgronden zit vol ijzerroer en is heel helder. Planten die hier groeien zijn heel anders dan normaal.

Vorstenbosch ligt bovendien als een uitloper aan de noordwestelijke rand van het Peelgebied. Het is een dekzandrug. Hierdoor kon het water vroeger niet goed weg. Dit zorgde voor de typische moerassen en laagveenvorming. Dit ontstond in beekdalen uit riet en bomen.

Dwarsdijken

Wat mij verder opvalt in de eerste straatnamenlijst van de gemeente Nistelrode is dat er relatief veel namen zijn waarin het woordje **dijk** voorkomt: **Dijk**straat in de kern Nistelrode, **Brakkensedijk**, **Nistelrodesedijk**, **Oude Veghelsedijk**, **Piet Geersdijk**, **Rietdijk** in de kern Vorstenbosch en de **Schaapsdijk** in de kern Loosbroek.

Extract uit Minuutplan Sectie C Nistelrode 1832: Het Dyk Straatje in Nistelrode.

In het landschap rond Nistelrode (gemeente Bernheze) fungeerden dwarsdijken (en historische zandwallen) als waterkeringen en perceelsgrenzen. Deze dijken hielden in het verleden opstuwend rivierwater tegen of stuurden de waterstroom om, zodat lagergelegen gebieden en akkers beschermd bleven tegen overstromingen

Dwarsdijken in deze regio functioneerden als:

- *Waterbeheer*
Ze werden dwars door de velden en kommen aangelegd (lopend van hoger naar lager gelegen gronden). Dit water kon afkomstig zijn van de Maas (Beerse overlaat) en/of door ontginning van (laag)veengebied.
- *Bescherming van akkers*
De dijken voorkwamen dat water uit de hoger gelegen delen of overstromingen van

de Maas ongecontroleerd over de lager gelegen akkers en dorpskernen stroomde. Hiermee werd de oogst beschermd.

- *Perceel- en dorpsbegrenzing*

Veel historische dwarsdijken zijn ook ontstaan als natuurlijke of aangelegde grens tussen verschillende landgoederen, gemeenten of boerenpercelen.

Drs. H.J.M. (Huub) Thiadens (1935-2023), een bekende leraar, historisch-geograaf en heemkundige uit Boxtel, heeft veel onderzoek gedaan naar de landschappen, gebouwen en geschiedenis van Boxtel en de regio daaromheen. Hij schreef over dwarsdijken het volgende:

De functie van enige dwarsdijken in de regio Heeswijk-Dinther, Nistelrode en Vorstenbosch.

Op de topografische kaart van Veghel 1:25.000 (1967) vallen een aantal dijken op die op het eerste gezicht wat vreemd gelegen zijn. Bij dijken zijn we gewend te denken aan waterkeringen langs rivieren en beken terwijl er een aantal dijken dwars door de laagten heengaan. Zie bijv. de Nistelrodese dijk – Dinthersedijk tussen genoemde plaatsen, de Nistelrodese dijk te Vorstenbosch en de Piet Geersdijk in de Rakt. Bij deze laatste dijk laten de hoogtelijninbuigingen van 12,5 meter duidelijk zien dat deze dijk een dwarsdijk is die de dalen kruist

De Nistelrodense dijk - Dinthersedijk tussen deze plaatsen wordt gesneden door het dal van de Leijgraaf en dat van de Venloop en Heiloo. De Nistelrodese dijk, komend van Vorstenbosch, gaat over in de Vorstenbosche weg. Deze weg zal ook wel eens dijk geheten hebben. Dit geheel wordt gesneden door de dalen van de Venloop en de Menzelse loop. Kortom, we vinden hier een aantal dwarsdijken d.w.z. dijken die de dalen kruisen.

We kennen dit beeld ook in de Kempen bijv. tussen Eersel en Bergeyk: de Eerselse dijk - Bergeykse dijk. In de Kempen zijn bijna alle dijken dwarsdijken die laagten en dalen kruisen.

Een ander voorbeeld op de grens van Holland en Gelderland was de Middeleeuwse hoge Diefdijk. Deze liep ook van rivier tot rivier en moest ervoor zorgen dat als er bovenstrooms van deze dijk een rivierdijk doorbrak, dat het water dan niet meer tussen de rivieren in als maar verder kon stromen. Dwarsdijken hebben dus een waterkerende functie.

Maar waar vandaan moest dan het water komen wat zo nodig moest worden tegengehouden in de Kempen en bij Vorstenbosch? We moeten hier uitgaan van een oorspronkelijk omvangrijk veengebied bestaande uit diverse veencomplexen. Als men een veendek wil gaan bewonen en in cultuur brengen dan moet men ontwateren maar men kan immers niet overal tegelijk zijn. Door ontwatering daalt het veen. Het klinkt in en gaat door oxidatie verder verdwijnen. Men heeft dus een klein veengebied ontwaterd en is men begonnen met het in cultuur brengen ervan dan zal het gebied steeds lager komen te liggen. Hierdoor krijgt men al snel last van het vrij afvloeiend water van het nog niet ontgonnen veen dat hoger ligt. Veenmosplanten kunnen wel veel water vasthouden maar niet alle neerslag. In een onontgonnen veengebied mogen we een oppervlakkig afwateringspatroon verwachten bestaande uit veenstroompjes. Naast veenstroompjes dus ook, als er een lager gebied ontstaat door ontginning, een toevloed van water naar dat gedaalde gebied.

Dwarsdijken in Noord-Brabant moesten dus het water, komend uit het nog onontgonnen veengebied, tegenhouden. Overal waar we dus dwarsdijken tegen komen, weten we dat daar eens veen gelegen heeft. Bij de ontginning van het hierboven besproken gebied zal **de Middeleeuwse mens** begonnen zijn de veenstroompjes uit te diepen. Zo ontstonden de wateren Leygraaf, Venloop, Menselse loop etc.. Langs de Leygraaf liggen de Bernissche Hoeven. Bern is een waternaam. Watervamen gaan vaker over op dat wat op de oever ligt. Men zal dus het veenstroompje Leygraaf gekend hebben als Bern.

Door hem uit te diepen veranderde de naam in Leygraaf (= de geleide gegraven waterloop). Bij de uiteindelijke Leygraaf zoals we die nu kennen, heeft men dus zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van aanwezige veenstroompjes. Deze Leygraaf kunnen we vervolgen in het gebied tussen Erp en Volkel. Bij en omtrent dit water liggen de Goorsche bossen, Hooge Gooren en Lage Gooren en de Maatsehei, Maatseheistraat en het gehucht Strepen. 'Maat' in Maatsche Heide duidt op moertering. We kennen ook maatnamen in West-Brabant en de daarbij optredende turfgraverij. Zo ook het toponiem 'meet' in Meetjesland in Vlaanderen omtrent de moerschoof van Aardenburg.

Maat en strepen duiden op het verdelen van blokken in streepvormige percelen, die men ging uitvenen. In de Goorsche bossen zuidoostelijk van Kraanmeer kan men een soort bekken zien dat wordt begeleid door een slingerende steilrand. Daar is men dus ongeordend te werk gegaan.

In veel hoge bos- en heidegebieden van Noord-Brabant ben ik depressies tegengekomen, al dan niet met een ven erin, waarbij het steeds opviel dat we te maken hebben met bekkens met een vlakke bodem en zeer grillig omgeven door een steilrandje. Het zijn getuigen van turfsteken. De hier vlak bij de Leygraaf gestoken turf zal zijn weg wel gevonden hebben naar Den Bosch als afzetmarkt. Vorstenbosch en zelfs Nistelrode kent uitlopers van de Peel. In Vorstenbosch verwijzen de Turfstraat en de Peelstraat daar naar (Noot HvG).

Wie is/was nu Piet Geers?

Zelf denk ik dat de Piet Geersdijk naar een persoon genoemd is die daar ooit (vlakbij) woonde. Mogelijk was hij betrokken bij het Middeleeuwse ontginning. Probleem is dat de Piet Geersdijk ligt bij/op de grens van Nistelrode, Vorstenbosch en Uden m.a.w. het kan net zo goed iemand uit Vorstenbosch of Uden geweest zijn.

De naam Piet Geers en Nistelrode kom je o.a. wel tegen in notariële akten en je zit dan al snel in de achttiende eeuw of daarvoor.

Vroeger schreven mensen de namen op zoals ze die hoorden. **Geers** is een schrijfwijze van '**zoon van Gerrit**'. bijv. Piet Geers = Piet, zoon van Gerrit/Gerard.

Dat is uit de tijd van vóór 1800 en we noemen dat een patroniem. Naast op Geers moet je, bij stamboomonderzoek, bijvoorbeeld ook zoeken op Gerards, Geerts, Gerits, Gerrits, Gerisse(n) en daarna al die namen en relaties in kaart brengen. Een hele flinke klus.

Zo is er een Petrus Gerits die op 31.1.1769 gehuwd is met Maria Dirckx van Schaijk. Verder een Peter Arien Geerts die gehuwd is met Joanna van Delst (1754-1820). Peter Gerits huwt op 3.2.1626 met Engel Janssen. Hendrik Peter Geerts overleed op 14.12.1824 en hij was een zoon van Peter Geerts x Wilhelmina Sijmens (=Simons). Je ziet dat je wel een enkele Peter Geer(t)s kan vinden maar dan nog bewijzen waar hij vandaan kwam, waar hij leefde en woonde én dat er een relatie met de latere Piet Geersdijk is, vergt verdere studie. Verder (stamboom)onderzoek, terug zoekend tot mogelijk in **de Middeleeuwen**, in archieven en (schepen)akten kan wellicht uitsluitsel geven. Het kadaster en waar precies iemand woonde start veel later, pas in 1832.

Bronnen en literatuur:

BHIC forum

BHIC archiefstukken, gemeente Nistelrode 7308 - 474

Tijdschrift De Woijschap jaargang 1988 nr. 8